Begreppsförklaringar

I dokument kopplade till tävlingsverksamhet som regleras av Svensk Knivförening har nedanstående begrepp använts med följande betydelse:

Bedömningspunkt: Specifik detalj för varje knivklass inom delområdena skaft, knivblad, slida/etui/ställ samt för knivstället i sin helhet, vilka bedöms och poängsätts av juryn. I bedömningsprotokollet (bilaga 2) motsvarar de av varje poängsatt egenskap.

Bildmotiv: Gestaltning eller avbildning av fysiska ting eller företeelser.

Bruksvärde: Hur bra kniven är att bruka för avsett ändamål under längre tid, bl a handvänlighet, skärpa för avsett ändamål, hållbarhet, hygien och tålighet mot väta.

CITES: (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Konvention antagen av 169 länder för att skydda hotade arter, vilken tillämpas enligt EU-förordningar och den svenska Artskyddsförordningen.

Damask: Mönstervällt stål bestående av två eller flera sorters metaller. Efter etsning får bladet olika mönster bland annat beroende på vilken teknik som använts vid vällningen (se även Mosaikdamask).

Design: En arbetsinsats för att lösa ett problem på ett kreativt sätt där både funktionella och estetiska krav ingår. Design används ibland även för att beskriva resultatet av arbetsinsatsen.

Estetik: Traditionellt sett läran om skönhet och konst, förnimmelsen och uppfattning av den fysiska gestaltningen.

Etui: Finare ask eller hårt fodral till skydd och förvaring av ömtåliga föremål.

Filning: Ett arbete som utförs med fil (motsvarande) och som resulterar i spår eller fördjupningar i det filade materialet i förhållande till omgivande material. Filningen kan även förbättra greppfunktion.

Filework: Upprepade filspår med olika utseende som tillsammans bildar ett dekorativt mönster. Filningen utförs främst i ett estetiskt syfte på mellanlägg och knivrygg men kan också utföras på skaftrygg, skaftbuk och på fram- eller bakre bit.

Finish: Resultat av den avslutande ytbehandling som görs av knivmakaren. Kan både vara blank och matt.

Form: Rumslig gestalt, genom organisation av linjer, ytor, volymer och färger, anordnad i två eller tre dimensioner.

Formgivning: Verksamhet för att konstnärligt forma bruks- eller prydnadsföremål.

Fulltånge: Kniv där skaftets utseende bestäms av tångens fulla bredd och där skaftmaterialet i form av skalor läggs på tångens sidor. I den färdiga kniven kommer knivens tånge att vara synlig på över- och undersida samt i baksida.

Färgsättning: Nyttjande av material med, eller färgning med, olika färger med varierande kulör, valör och mättnad.

Hantverk: Handgripligt tekniskt utförda objekt, där den hantverksmässiga prestationen talar högre än det konstnärliga uppsåtet. Hantverkaren har oftast en mycket större spännvidd gällande typen av framställd produkt, än slöjdaren. (Jämför Konsthantverk)

Helstål: Knivblad uppbyggt av ett enda smitt eller slipat och härdat stålmaterial.

Holk: En främre eller bakre bit på knivskaftet eller slidan som innesluter del av skaftet eller avskiljer övriga skaftdelar.

Knivklass: En i tävlingssammanhang använd indelning av knivar i särskilda grupper, som görs i syfte att skapa rättvisa förutsättningar för en konstruktiv och jämlik bedömning som möjligt av tävlingsbidragen. Varje knivklass har sina egna specifika klasskriterier och tävlingsregler.

Konsthantverk: Arbeten där handen varit delaktig tillverkningsprocessen, helt eller delvis, med syfte att ge produkten en konstnärlig gestaltning. Hantverksutövning med uttryck och budskap. Begreppet sträcker sig från enkla bruksföremål till idébaserade konstobjekt, från mindre serier till unika och har beröringspunkter med såväl slöjd som formgivning och konst.

Laminat: Knivblad uppbyggt i tre skikt där två mjukare stålsorter omsluter en kärna av ett hårdare, härdat, stålmaterial. Kan även syfta till skaftämnen som är uppbyggda i lager.

Mellanlägg: Tunna skivor av diverse olika material avsedda att avskilja övriga ”huvuddelar” på skaft och slida.

Mosaikdamask: Ett stål som satts samman av mindre olikformade stålbitar som tillsammans bildar ett mönster efter att de vällts samman. Smeden använder ibland olika motiv såsom blommor, stjärnor, djur i det smidda stålet.

Nationell tävling: Knivtävling som är öppen för andra deltagare än den

egna lokala/regionala klubbens medlemmar.

Nivåskillnad: Försänkning av del eller delar av skaft eller slida i förhållande till omgivande material.

Nordiskt träslag: Trä från träd eller buskar som förekommer vilt i den nordiska floran. I hornknivklasserna begränsas de till de träslag som traditionellt använts i hornknivar, som t.ex. björk-, sälg- eller granmasur.

Rookie: Knivmakare som inte deltagit i någon knivtävling under föregående år eller tidigare, utom deltagande i Ungdomsklassen. Vi har valt benämningen ”Rookieklass” i stället för ”Nybörjarklass” för att poängtera att man kan ha hållit på med knivslöjd i många år, bara man inte tävlat tidigare år. Detta p.g.a. att det är omöjligt att rättvist definiera hur länge man kan kalla sig nybörjare och dessutom kontrollera detta.

Slöjd och hemslöjd: Hantverksmässig serieproduktion i liten skala, ofta utförd i hemmet och avsedd för försäljning eller husbehov. I verken kan tydligt skönjas ett ursprung och en tradition, en referens eller koppling till tidigare förlaga, främst inom den traditionsbundna allmogen. Slöjdaren har ofta också en annan skolning än t ex konsthantverkaren och hantverkaren, då slöjdandet många gånger är en ärvd kunskap. Slöjdaren är ofta specialiserad på en typ av produkt och/eller material.

Standardartiklar: Skaftmaterial, läder, tråd, skruvar, nitar, D-ringar med mera, som finns att köpa ute i fackhandeln eller av materialåterförsäljare.

Ställ: Anordning som kan ersätta eller komplettera slidan till en kniv för att på det sättet kunna lyfta fram knivens utseende på ett mer skulpturalt sätt.

Teamwork: Ett arbete i en grupp bestående av fler än två personer med kompletterande förmågor och med ett gemensamt synsätt, syfte och mål för vilka de inbördes håller sig själva ansvariga. (Katzenbach J. & Smith D. (1993) ”The wisdom of Teams: creating the high-performance organisation”)

Tävlingsklass: Resultatet av en indelning av tävlingsdeltagare efter deras tidigare erfarenheter av deltagande i knivtävlingar, t ex A- och B-klass (tillämpas inte vid Kniv-SM)

Ytbearbetning, färgsättning (Traditionell bruksknivar): I knivklassen tillåten bearbetning av ytan på skaft och slida, som inte täcks av bedömningspunkterna ”Finish”, t ex filning av spår på skaftet och prägling på slidan

Här nedan redovisas ytterligare begrepp inom knivsfären, men som inte finns med i Tävlingsbestämmelserna.

Balans: En knivs balans avgörs delvis av var knivens tyngdpunkt är placerad. Ett tungt knivblad kan ge en framtung kniv. Ett kort tunt blad kan ge en baktungkniv.

Bladcentrering: På en fällkniv strävar man vanligtvis mot att bladet skall vara så centrerat som möjligt. Detta kontrolleras bäst då kniven är hopfälld. Titta på bladrygg och bladspets på den stängda fällkniven. Bladet bör då vara centrerat, lika långt från liners och skollor på båda sidor om knivbladet.

Bladprofil: Knivbladets främre dels form sett från sidan. Några exempel är: clippoint, droppoint, spearpoint, sheepfoot, wharncliffe, spey och tanto.

Bolster: Vanligtvis en främre och/eller bakre del av en fällknivs skaft. På klassiska fällknivar kan bolstret sitta på ramen/linern, på var sida om en skolla.

Brukskomfort: En benämning för hur bekväm en kniv är under ihärdigt brukande. Här spelar utformning, balans, yta och eventuella hotspots in.

Bärsystem: En komponent som möjliggör ett praktiskt bärande av kniven på en person. Det finns många varianter. En slida, även kallad slira, utgör ett eggskyddande fodral till en fastbladskniv, vilket vanligtvis även har en infästning för bärande på bälte eller liknande. En mindre fastbladskniv med en slida utan infästning brukar kallas för en koltkniv, då den i stället bärs i fickan. En fällkniv kan ha ett bältesclip monterat på ena skaftsidan. Detta clip möjliggör ett bärande på en byxfickas linning eller på en rem. Både en kniv med ett fast blad och en fällkniv kan även bäras i en hölsterlikande ficka. En kniv kan även bäras i en rem runt halsen, även kallat neckknife.

Choil: En liten urtagen radie vid bladeggens bakre kant, framför en eventuell ricasso. En choil möjliggör vanligen en mer prydlig skärpning av eggen.

Coating: En ytbehandling av knivbladet där kemikalier appliceras. Här finns varianter som: färg, pulver, CVD, PVD, DLC, patinering och keramik.

Dangler: En förlängd ögla (loop) infäst på en knivslida för att möjliggöra ett lägre bärande av kniven på bältet. Danglern har vanligtvis en stålring eller en karbinhake mellan öglan och slidan för att göra slidan mer ledad relativt infästningen på bältet.

Dold full tånge: En full tånge strävar efter maximal bredd och längd relativt

knivens skollor. Om dock det finns ett tunt skaftmaterial som döljer den fulla tången aningen, kallas det att tången är dold. Anledningen till att man vill dölja den fulla tången kan vara att man vill undvika kontakt mellan hud och stål i miljöer med stäng kyla.

Dräneringshål: Ett hål i knivslidans botten, vilket möjliggör för fukt och skräp att falla ur slidan, i stället för att ansamlas inne i slidan. Smuts och väta instängt i slidan kan skada slidan och knivbladet på lång sikt.

Eggprofil: Kniveggens form sedd rakt framifrån. Det finns bland andra enkeleggar som den skandinaviska eggen (Scandi Grind) och det finns dubbeleggar där en primär- och en sekundäregg bildar eggprofiler som skålslipad (Hollow Grind) och flatslipad (Flat Grind). En primäregg kan även vara hög eller full (Full Flat Grind). Convex Grind har en konvex slipyta till skillnad från en skålslipad konkav slipfas. En eggprofil kan även vara symmetrisk eller asymmetrisk (Chisel).

Fastbladare: Ett slangord för en kniv med ett fixerat knivblad, motsatsen till en kniv med fällbart knivblad relativt skaftet (fällkniv). Beroende på storlek och utformning kan fastbladsknivar benämnas som tex. koltkniv, neckknife, hantverkarkniv, bowiekniv, huggare, machete.

Fingerskydd: För att undvika risken att handen glider fram över knivbladet kan en stopp inkluderas i knivdesignen. Det kan vara att själva knivbladet har formen av ett fingerskydd nära skaftet. En parerstång kan appliceras mellan skaft och knivblad. Ett fingerurtag kan integreras i knivskaftets form och därmed göra att det främre fingret bättre säkras bakom den skärande eggen.

Flerfunktionskniv: En kniv med flera funktionsegenskaper än endast ett knivblad. Tex. även ett sågblad, en kapsylöppnare, en skruvmejsel osv. Skillnaden mellan en flerfunktionskniv och ett multiverktyg är att flerfunktionskniven har ett mer knivlikt och bekvämare skaft. Populära tillverkare av flerfunktionsknivar är Victorinox och Ruike.

Fånglina: En lina som kan fästas i kniven, vanligtvis vid ändbutten vid knivskaftets bakkant. En fånglina kan hjälpa till att säkra kniven i handen vid huggande aktiviteter eller i byxan vid bärande i en ficka.

Fällkniv: En kniv som har ett fällbart knivblad, i motsats till en fastbladare. Hopfälld förvaras knivbladet på en fällkniv skyddat inne i knivskaftet, vilket även ger ett kortare verktyg. Utfälld blir kniven längre och knivbladet kan hållas utfällt med hjälp av olika låsmekanismer.

Fällknivsmekanismer: En fällkniv med ett icke-låsbart knivblad brukar kallas för en slipjoint. Då är det endast en fjäderbelastning som hindrar bladet från att fällas ihop. Ett lås gör att en tangent eller en knapp behöver manövreras för att kunna låsa upp knivbladet före hopfällning. Olika lås på marknaden i dag är: backlock, centerlock, linerlock, crossbarlock,

buttonlock. En slipjoint öppnas vanligtvis med hjälp av en nagelskåra (nailnick). Andra öppningsmekanismer på fällknivar kan vara: tumhål, tumknopp, flipper, assisterad, gravitation, OTF, balisong, spring/stilett.

Glaskrossare: En funktion som vanligtvis är placerad på ändbutten vid knivskaftets bakkant. Är vanligtvis en del av tången som sticker ut för krossande eller hamrande aktiviteter. Vanligt på knivar ämnade för militära och/eller räddningsuppdrag.

Hotspots: Skavande punkter på tex. ett knivskaft som vid längre arbete, så som täljande, kan orsaka skav och smärta i handen.

HRC: En vanlig enhet för att visa stålets hårdhetsgrad. Rockwellskalan (Rockwell C) är en hårdhetsskala för att mäta hårdhet hos metaller. Principen går ut på att mäta ett materials förmåga att motstå plastisk deformation, precis som exempelvis Vickers- och Brinellprovning.

Huggare: En större och kraftigare kniv som klarar chocker/hugg, samt har en balans som inbjuder till hugg. Exempel på huggare är Bowiekniven och Macheten.

Hål för fånglina: Ett hål, vanligtvis placerat vid knivskaftets ändbutt, för infästning av en fånglina. Linan kan möjliggöra säkring och bättre grepp under brukande.

Högt och lågt bärande: Avser en knivslidas (bärsystemets) placering relativt ett bälte/livrem vid bärande. En slida med ett gehäng och/eller dangler låter kniven hänga lägre, under bältet. Medan en kortare infästning ger ett högt, och kanske mer kroppsnära, bärande på bältet.

Jimpings: En räfflad yta som ämnar öka friktionen mellan hand och kniv. Jimpings återfinns vanligen på en del av knivbladets rygg eller på knivskaftet, för att få ett mer effektivt grepp om kniven.

Knivstället: En benämning för knivens helhetskomposition.

Liners: En liner kan vara ett tunt material som placeras mellan ett fulltångeknivblad och en skolla, som ett mellanlägg. Detta i huvudsak för att skapa ett tightare och hållbarare förband, som håller samman knivens skaft. En fällknivs ramkomponenter, på var sida om det hopfällda knivbladet kan även kallas för liners.

Multiverktyg: Ett relativt fyrkantigt verktyg vanligtvis helt tillverkat av metall, rymmande flera olika funktioner, som: kniv, tång, såg, skruvmejsel, konservöppnare, sax osv. Populära tillverkare av multiverktyg är Leatherman, Gerber och SOG. Se även ovan beskrivning av

Flerfunktionskniv.

Nail Nick: En nagelskåra på en fällknivs knivblad, ämnad som greppunkt vid öppnande av kniven.

Pivotbult: Den skruv/bult som fäster in en fällknivs bad i sitt skaft. Pivotbulten kan vara justerbar, via ett skrivförband, eller nitad. Det är bla. pivotbulten som avgör hur stort spel knivbladet har i sidled relativt skaftet (sideplay). På moderna fällknivar kan pivotbultens förband även vara lagrat via shimsbrickor, kul- eller nållager av olika material.

Ricasso: Den eventuella delen av knivbladet, mellan skaftets främre del och den skärpta eggen på knivbladet. En ricasso kan tex. nyttjas vid ett framflyttat grepp utan att användaren skär sig på eggen. Det är inte ovanligt att text och beteckningar är instansade/graverade på ricassot.

Stabiliserat material: Även kallat stabbat trä, är ett material som är mättat via impregnering. Genom att ”stabba” ett organiskt (levande) material som trä, minskar risken för att materialet med tiden ändrar form på grund av väta och torka. Stabiliserat material är populärt att använda i knivskaft.

Tumhål: Ett hål i knivbladet, nära pivotbulten, på en fällkniv kan användas som en hjälp att öppna en fällknivs knivblad med endast en hand. En egenskap som ofta ses på fällknivar från tillverkare som Spyderco och Benchmade.

Tumknopp: En liten utstickande knopp på knivbladet, nära pivotbulten, på en fällkniv kan användas som en hjälp att öppna en fällknivs knivblad med endast en hand. En egenskap som ofta ses på fällknivar från tillverkare som Cold Steel och OKC.

Utstickande tånge: På en fastbladskniv med en full eller en lång tånge kan en del av tången låtas sticka ut vid knivskaftets ändbutt. Denna utstickande del kan tex. användas som glaskrossare, hammare, skrapa eller som yta för ett hål för infästning av en fånglina.

Ändbutt: Knivskaftets bakkant kan kallas ändbutt. Andra benämningar som används är bla. bolster, holk, bakkappa och pommel.